

Datapolitisk udspil 2019

Borgeren før systemet – offentlig forvaltningspraksis

Kontrol af egne data

Stat, regioner og kommuner har meget data på borgerne. Man bør derfor som borger altid kunne gå ind ét sted og se, hvilke oplysninger, det offentlige er i besiddelse af. Sundhedsdata på sundhed.dk kan være et foregangsbillede, fordi borgeren allerede i dag her kan gå ind og se, hvem der har hvilke oplysninger, og hvem der har set på ens oplysninger. Man kan desuden begrænse, hvem der kan se oplysningerne, og det kan fx være relevant, hvis din nabo er læge på dit sygehus.

Ved at give borgeren overblik over egen data på den måde, skaber vi et mere gennemsigtigt samfund, øger retssikkerheden og skaber grobund for mere tillid til systemet, fordi borgeren netop i højere grad kan gennemskue, hvem og hvorfor nogen behandler deres oplysninger. Man kan fx bruge borger.dk som indgangsvinkel til den bredere platform, hvor man kan få overblik over sin data. Det er vigtigt at understrege, at borgeren stadig vil være nødt til at hente de forskellige data fra de forskellige myndigheder for ikke at skabe én stor samkøring af borgerens data, men borgeren vil have en grundplatform at gå ud fra og kunne tilgå al data fra de enkelte myndigheder.

SF foreslår, at borgere – fx via borger.dk – skal kunne tilgå et overblik over, hvilke data de enkelte myndigheder har om borgeren samt en log over, hvem der har set borgerens data.

Vejledning til informeret samtykke

Borgerne kan i mange tilfælde blive bedt om at samtykke til, at deres data samkøres eller videregives til et andet formål end det oprindeligt indsamlede. Fx har man udarbejdet et profilafklaringsværktøj for ledige, som de teoretisk set frivilligt kan vælge at bruge for at få vurderet deres risiko for langtidsledighed. Når borgeren tager stilling til fx brug af et sådan værktøj, er det vigtigt, at de bliver vejledt og informeret tilstrækkeligt, så de har en reelt forståelse af, hvor mange data, der samkøres om dem. Det vil sige, at der er en reel drøftelse og deliberativ proces forud for, at borgeren tager stilling til, hvorvidt man ønsker at lade sine data samkøre.

SF foreslår, at der skal være krav om, at sagsbehandlere og andre offentlige myndighedspersoner vejleder og informerer tydeligt om, hvilke data, der samkøres med hvilken betydning, når borgeren skal give samtykke. Det skal desuden altid være det helt klare udgangspunkt, at borgeren skal give samtykke til samkørsel af data eller videregivelse til et andet formål end det oprindeligt indsamlede.

Det offentlige skal gå forrest og sikre etiske algoritmer

Etiske algoritmer

Når stat, regioner og kommuner køber ind bør de gå forrest og i den offentlige indkøbspolitik stille krav om, at leverandører skal komme med systemer som er udarbejdet med privacy by default. Dette bør være muligt ift. EU-lovgivningen, da Margrete Vestager har åbnet for det

Det skal desuden være offentligt, hvilke overvejelser der er gjort i forhold til, hvilke elementer der ligger til grund for algoritmerne, fordi det alt andet lige påvirker resultatet, så der er åbenhed om mulig confirmation bias. Fx måler man sjældent alkoholforbruget hos de dyreste adresser.

SF foreslår, at offentlige institutioner forud for et udbud får udarbejdet kravspecifikationer med henblik på at indkøbe systemer med privacy by design, og at produkter der lever op til specifikationerne prioriteres i udbuddet.

Tag dataene tilbage fra virksomhederne

Teknologi skal bruges til borgerens bedste, ikke virksomhederne. Vi skal derfor også se på andre landes praksis, og hvordan de bruger udbudslovgivningen til at regulere virksomheder, der indsamler borgernes data, så det i højest mulig grad kommer borgeren og forbrugeren til gode.

SF foreslår, at der iværksættes en best practice undersøgelse af, hvordan andre lande gennem udbudslovgivningen regulerer virksomheder, der indsamler data om borgeren.

Ret til sletning af forkerte oplysninger i sundhedssystemet

Ifølge lovgivningen kan man ikke slette oplysninger i en patientjournal, selvom de er åbenlyst forkerte. Det svækker borgeren i systemet, fordi det dels kan medføre forkert behandling og dels fordi, journaloplysningerne kan have betydning for fx forsikringer, i ansættelsesretlige tvister og andre steder udenfor sygehuset. Ikke mindst indgik både børn og forældres helbredsdata også i "Gladsaxe-modellen" med henblik på at identificere udsatte børn.

SF foreslår derfor, at retten til at få oplysninger slettet og rettet indføres i sundhedsloven som en patientrettighed samt et krav om, at patienter informeres om retten til at få slettet eller berigtiget urigtige oplysninger, når sundhedspersoner opdager fejlagtigt registrerede oplysninger. Det skal understreges at der ikke er tale om retten til at få slettet oplysninger, men muligheden for at kunne få fjernet urigtige eller fejlagtige oplysninger skal være tilstede.

Dataetisk Råd skal høres ved al data-lovgivning

Dataetisk Råd blev etableret for at rådgive de folkevalgte. Det skal vi bruge dem til! Lovforslag og udkast til bekendtgørelser sendes i forvejen til høring hos en række relevante organisationer. Hvis Dataetisk Råd inddrages i høringsprocessen ved al lovgivning, der har datapolitiske elementer øger vi transparensen og sørger for, at myndighederne skal kunne forklare deres systemer, når de foretager vurderinger mv. Ligeledes kan Dataetisk Råd i den forbindelse gøre opmærksom på tilfælde, hvor det er vigtigt, at fag- og praksis-personer fører kontrol med algoritmerne (fx socialrådgivere på social- og beskæftigelsesområdet som kender borgeren og vedkommendes sag).

SF foreslår, at Dataetisk Råd høres som en del af høringsprocessen for al lovgivning, der har datapolitiske elementer.

Klarere regler og vejledning for kommunernes overvågning af borgerne

Justitias analyse viser, at retsgrundlaget er så kompliceret og uklart, at kontrolenhederne kommer til at udføre ulovlige observationer og overvågning, som krænker borgerens retssikkerhed. I nogle kommuner forsøger kontrolmedarbejdere at få borgerne til at give samtykke til uanmeldte kontrolbesøg med undersøgelser af hjemmet. Det sker ved samtaler, hvor borgeren i forvejen føler sig presset og mistænkeliggjort, og der opstår en risiko for, at borgerne føler sig tvunget til at give et samtykke. Langt de fleste kommunale kontrolenheder anvender desuden sociale medier og andet data til at undersøge borgeren. Fx har en borger til et møde med kommunens sagsbehandler fået fremvist 51 udprintede sider af egen facebookprofil to år tilbage. Ligeledes har en yngre modtager af ressourceforløbsydelse fået tjekket sit forbrug af Netflix, Viaplay og Playstation, da kommunen ikke troede på, at han kunne se film med sin skade.

SF foreslår, at reglerne for fysisk og elektronisk overvågning af borgerne kortlægges med henblik på en klar opstramning. Der skal desuden udarbejdes en klar og utvetydig vejledning til kommunerne.

Ret til individuel vejledning i en digitaliseret verden

Mere og mere af lovgivningen digitaliseres, og tilgængeligheden forudsætter, at borgerne har adgang til IT-løsninger. Nogle borgere, både meget udsatte borgere som fx hjemløse men også fx ældre, har imidlertid ikke denne adgang, og er ingen steder i nærheden af at kunne modtage sagsbehandling digitalt. De ser ikke deres e-boks, og hvis de gør, er indholdet i breve fra myndighederne, og konsekvenserne heraf, ikke nødvendigvis klart for dem.

SF foreslår, at der stilles krav til myndighederne om fortsat at tilbyde konkret, individuel vejledning til udsatte borgere på alle områder, også de som er digitaliserede eller skal digitaliseres.

Gør Datatilsynet uafhængigt

Datatilsynet hører i dag under Justitsministeriet. Instanser der udfører demokratisk kontrol bør dog være uafhængige af den siddende regering og udøvende magt. Folketingets Ombudsmand hører jo netop også under Folketinget og er politisk uafhængig. En tidligere arbejdsgruppe om datasikkerhed under Folketingets Retsudvalg har i januar 2015 desuden foreslået at se på at flytte Datatilsynet fra Justitsministeriet til Folketinget, bl.a. fordi Rådet for Digital Sikkerhed havde oplyst, at man ikke mente, at Datatilsynet med dets nuværende placering under Justitsministeriet lever op til den uafhængighed, der er fastsat i EU's charter for grundlæggende rettigheder.

Sf foreslår, at Datatilsynet flyttes fra Justitsministeriet til at være en uafhængig enhed under Folketinget, på lige fod med eksempelvis Folketingets Ombudsmand.